

ságban annak szecessziós posztromantikájától vagy édesbús nosztalgiájától. „A múltnak sosincs vége. A jelen/ – az is múlt, álöltözetben” – írja (*Párbeszéd az időről*). És ugyanitt: „... A vénkor udvara felett/ a gyermekkor holdja mind fényesebb.” Mi hát az egyirányú utca? Az idő, feleli a költő a címadó vers második sorában. A jelent a múlt szempillantás alatt fölissza. Múlt és jelen egymásba olvad, mint Krúdnyál. Vagy ahogy a *Kísértetek* c. verse első soraiban olvashatjuk:

*Nincs múlt idő. A múlt nem múlik el.
Megőrizzük, ahogy a rég leégett
erdők virágorát a tómeder
iszapja. Ami volt, nem ér soha véget:
megszűnik és nem tud megszűnni mégse.
Mint a málnadzsemben rekedt darázs,
nem tudni, honnét hangzó zümmögése,
mint mikor távoli rádióállomás
sercegése szüremlik a két szó közti résbe,
míg végül átszakad valami gát,
egy ponton a jelen szöveve enged.*

Baka István (1948–1996). Lírájának forrásvidéke Nagy László vagy még inkább Illyés Gyula költészete, de korai verseinek háttérében fölsejlik Ady s távolabbról Vörösmarty alakja s még ennél is távolabbról a kuruc dalok hagyománya (*Temesvár. Dózsa tábora; 1514; Vörösmarty. 1850; Vázlat a Vén cigányhoz* stb.). Vagyis a magyar líra egy hatalmas, a nemzeti sorskérdések megfogalmazásának és kimondásának vonulata, amely nem látszik elapadni a hetvenes és a későbbi évek költészetében sem, holott ezzel kapcsolatban nagyon is meggondolkodtatónak tűnnek Radnóti Sándor fenntartásai: „...1945 óta a prófétikus magatartás folyamatos erózióját tapasztaljuk. Valaha hatalmas költői produkciókkal járt, de fokozatosan kiüresedett, fokozatosan kétségessé vált.”⁽¹³⁾

Baka István költészetét a 20. század utolsó negyedének magyar lírájában a képviselői líra művészileg leghitelesebb újraértelmezéseként könyvelhetjük el. Pályája végén messzire távolodik e líratípustól, de sosem szakít vele teljesen. A korai versek szemlélete, hangja, nyelve még nagyon Illyés-közeli. A *Végvári dalban* olvashatjuk például a következő strófát:

*A rongyos, megfakult mezőket
rólunk, Uram, letépheted –
Magyarország határait
ránk rajzolták a sebhelyek.*

Baka István kezdettől fogva elkerülte a képviselői líra buktatóit: a publicisztikus stílust és a didakaszt, a pátosz is csak hébe-hóba szüremlik be költészetébe. Amikor mégis, ellensúlyozza azt nyelvének erőteljes vizualitása és a merész, nemegyszer meghökkenítő képzettársítások. Baka elhárítja magától a váteszi hangot és pó-

zokat: nem átkozódik, nem agitál, nem mond jóslatokat, idegen tőle a túlhevített (nemzeti) önsajnálát.

*Hová robog ez a vonat ki tudja
az alkony fellegei mint asszonyi öl
piros redői szétnyílnak magába
fogad az éj és robogunk tovább ki
tudja hogy hová milyen éjszakába
micsoda anyaméh micsoda város
micsoda óceán magzatvize
micsoda ringás vérpiros homály vár
ki tudja istenem ki tudja
csak robogunk tovább a semmibe*

(Ady Endre vonatán)

Nos, ha Ady Endre, akkor Az eltévedt lovas Adyja!

Baka István az én-líra közvetlen beszédét elhagyva, két utolsó kötetében (*Sztyepan Pehotnij testamentuma*, 1994; *November angyalához*, 1995) Madách, Yorick, Hány János és a nevének orosz fordítását jelentő Sztyepan Pehotnij maszkja mögül szól, mely utóbbi versek egy nem létező, orosz nyelven író költő verseinek magyar fordításai. E versek ódai emelkedettsége paradox módon illúziótlan lét- és történelemszemléletet sugall, kesernyés rezignációt. „A versekből kirajzolódik Pehotnij életrajza, amely persze Baka Istváné is. Így a nyelvek és az irodalmak, az elképzelt és a valóságos lét, az élet és a halál egymásba játszásának helyén felszámolódnak az éles ellentétek, a költészet által megművelt világ minden dolga finom különbözőségeiben, áthelyezésekben és váratlan párhuzamokban ölt formát.”⁽¹⁴⁾

*Lobog a tűz, de meleget nem ad,
Csak megmorog, mint vackából a vad.
Lobog a lélek rozzant tűzhelyen,
Fölötte fortyog, fő a fürtelem.*

*A tálalón borospalack nyoma:
Azúr helyett glazúron glória.
Kátrányszínű s klozettszagú az égbolt.
Csukd be a század ablakát! Elég volt!*

*Hová lett Moszkva? Pétervár hava?
Gorkij Szolovkit jóváhagyta ma.
A moziban Chaplin bohóckodik.*

*E korszak semmitől sem ódzkodik.
Rút katlanából ránk borult a szenny.
Tedd le a tollad! Torkig ér a menny.*

(Hodaszevics Párizsban)